

- apprezzament ta' prova ta' self u ta' hlas

FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

IMHALLEF

ONOR. GRAZIO MERCIECA LL.D.

ILLUM, 13 ta' Jannar 2022

Rikors Nru. 896/2018 GM

Il-Kaptan Stojsic Branislav (21902A)

VS

Philip Degiorgio (K.I. 996048M) u

Marthese Degiorgio (K.I. 611361M)

Il-Qorti,

Rat ir-Rikors tal-Kaptan Stojsic Branislav (K.I. 21902A) li permezz tiegħu wara li ppremetta illi :

Bejn Mejju 2000 u Marzu tas-sena 2002 u f'sitt okkazzjonijiet silef lill-intimat diversi ammonti ta' flus bil-ftehim espress illi fuq dawn il-flejjes mislufa kellu jiddekorri l-ogħla imghax permess mil-Liġi u dana billi bejn il-kontendenti kien hemm hbiberija antika u wkoll minhabba li l-intimat Degiorgio f'dawk iż-żminijiet ta' meta sar is-self kellu problemi finanzjarji in konnessjoni man-negozju li kien jiggstixxi u partikolarment l-inkwiet li kellu rigward it-tmexxija tal-hotell tiegħu fuq il-front tas-Sliema, inkwiet finanzjarju dan li l-intimat kien dejjem jassigura lill-esponenti illi kien inkwiet temporanju illu huwa kien f'qagħda finanzjarja solida bizzjed illi jekk mhux illum għada l-esponenti kien ser jithallas lura l-flejjes hekk mislufa.

Meta għaddew diversi snin bl-esponenti jircievi biss l-imghax jew ukoll l-imghax u parti mis-sorti fuq is-sommom mitlufa bis-sorti jikber minn sena għal sena billi l-intimat kien baqa' jitolbu jgħaddilu iżjed flus minhabba s-sitwazzjoni finanzjarja iebza li kellu f' dawk iż-żminijiet, kull darba illi l-esponent kien jitolbu jhallsu l-bilanċ dovut dan kien dejjem jsib xi skuża jew oħra, b'dan pero' illi l-intimat dejjem b'xi skuża jew oħra baqa' jhallsu biss parti mill-imghax dovuta sabiex is-sorti u l-imghax fuq l-istess baqa' jikber minn żmien għal żmien.

Il-modus operandi addottat mill-kontendenti matul iż-żmien li kien qed isir dan is-self kien illi, kull darba illi s-somma mislufa tiżdied b'sommom oħra li kienu minn żmien għal żmien jingħataw mill-esponenti lill-intimat meta dan tal-aħħar jitolbu li jisilfu aktar flejjes, tinhareg kambjala għall-bilanċ li jsir dovut dakinhar illi l-esponenti jkun silef iżjed flus lill-intimat u cosi via kull darba illi l-bilanċ jogħla b'self addizzjonali minn żmien għal żmien sabiex kull darba li jsir hekk, titqata' l-kambjala l-antika bl-intimat johroġ kambjala ġdida fuq is-somma li tkun dovuta meta tkun ħarġet il-kambjala l-ġdida u tqatgħat l-antika. Dan ġara f'ħames okkazzjonijiet in fila bl-aħħar kambjala ffirmata mill-intimat u li għadda f'idejn l-esponenti u baqgħat sal-lum qatt ma ġiet onorata tammonta għas-somma ta' €156,546. Din il-kambjala li ġgib id-data ta' 22 t'Ottubru 2008 u kellha timmatura fil-31 ta' Dicembru 2009 qed tiġi hawn annessa u mmarkata Dokument A.

In segwitu għall-ħruġ da parti tal-intimat a favur l-esponenti tal-kambjala fuq riferita Dokument A l-intimat baqa' sat-8 ta' Ġunju 2012 jhallas lill-esponenti pagamenti irregolari b'kollox.

Biex jissalvagwardja aħjar u jserraħ ras l-esponenti meta l-intimat Philip Degiorgio ħareġ a favur tal-esponenti l-kambjala fuq riferita dokument A u fl-istess data ta' meta din inħarġet l-intimat kien iffirma wkoll cheque maħruġ fuq il-Bank of Valletta mill-kont tal-intimat mal-istess bank u għall-istess ammont indikat fil-kambjala Dokument A u ċioe' s-somma ta' €156,546 kopja ta' liema cheque qed jiġi wkoll hawn anness u mmarkat Dokument B.

Għalhekk l-imgħaxijiet dovuti fuq din is-somma mid-data ta' meta skadiet l-istess kambjala sad-data tal-prezentata ta' dawn il-proċeduri u ċioe' tmien snin u kważi xahar jammontaw għas-somma ta' €101,300 sabiex is-somma totali dovuta sal-lum mill-intimat lill-esponenti hija ta' €257,846.

Permezz ta' ittra uffiċjali taħt l-Artikolu 256(2) tal-Kap 12 tal-Liġijiet ta' Malta u pprezentata mill-esponenti kontra l-intimati fit-18 ta' Frar 2013 fl-ismijiet identiċi għal dawk ta' dina l-proċedura l-esponenti kien talab lill-intimati sabiex dawn isellfuħ is-somma msemija iżjed 'il fuq u rappreżentanti s-somma ndikata fl-istess kambjala dokument A pero' l-intimati kienu, in segwitu għan-notifika lilhom ipprezentaw huma stess rikors taħt l-Artikolu 253E tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta fejn permezz tagħha opponew l-esekuzzjoni tal-imsemmija kambjala.

B'sentenza mogħtija minn din l-Onorabbli Qorti fid-9 ta' Novembru 2017 fil-kawża fl-istess ismijiet, rikors ġuramentat numru 181/13AF, dik il-Qorti kienet laqgħet it-talba tal-intimati fejn dawn talbu s-sospensjoni tal-esekuzzjoni tal-kambjala li kienet ġiet anness mal-ittra uffiċjali li kien intavola l-esponenti kontra l-intimati fit-18 ta' Frar 2013 ittra uffiċjali numru 508/2013 bir-riżultat illi l-esponenti ma' setgħa jieħu l-ebda triq oħra sabiex jithallas dak li hu lilu dovut mill-intimati kif fuq intqal, ħlief li jinnizja dawn il-proċeduri. Kopja ta' din is-sentenza qed tiġi hawn esebita u mmarkata Dokument C.

Talab lil din il-Qorti sabiex:

1. Tordna lill-intimati flimkien u in solidum bejniethom iħallsu lill-esponenti s-somma indikata fil-kambjala fuq riferita Dokument A u cioè' s-somma ta' €156,546 liema ammont, skont l-istess kambjala sar dovut fil-31 ta' Diċembru 2009.

2. Tordna lill-intimati jħallsu lill-esponenti in via ta' imgħax bi 8% fuq l-imsemmija somma mid-data ta' meta din skadiet fil-31 ta' Diċembru 2009 u dan b'riżerva għal imgħaxijiet ulterjuri mil-lum sad-data tal-pagament effettiv.

Rat ir-Risposta Ġuramentata ta' Philip Degiorgio (996048M) u Marthese Degiorgio (611361M) li permezz tagħha wara li ppremettew illi:

1. Huwa minnu li l-esponenti kienu sselfu xi flus mingħand l-attur, anzi kien l-attur li offriehom il-flus, iżda mill-bqija l-fatti kif dikjarati fir-rikors ġuramentat huma kollha kkontestati billi l-esponenti la jaqblu fuq l-ammont li l-attur jgħid li silifhom u lanqas fuq il-verżjoni tal-attur dwar kif kien il-ftehim fuq l-imgħax. Fir-realta' meta sar is-self il-partijiet ma għamlu ebda ftehim dwar l-imgħax iżda sussegwentement l-attur beda jippretendi li jithallas imgħax eżorbitanti b'rati oghla minn dawk permissibbli fil-liġi u b'metodi ta' komputazzjoni illeċiti u dan biex ineffaħ l-ammont li allegatament kellu jieħu lura;

2. Lanqas hu minnu li l-esponent hallas biss imgħax lill-attur, anzi l-esponent isostni li huwa hallas lura l-kapital kollu misluf lilu kif ukoll l-imgħax kollu li legalment kien dovut fuqu;

3. Dwar il-fatti kif dikjarati f'paragrafu 3 tad-dikjarazzjoni attriċi, jiġi rilevat illi l-kambjali kienu jsiru fuq struzzjonijiet tal-attur u għall-figura li jiddetermina l-attur u l-ammont li kien jitniżżel f'dawn il-kambjali kien ikun ammont li fiħ l-attur ikun diġa' inkluda l-imgħax b'rati li kien jiddetermina hu, u dan dejjem waqt li l-esponenti kienu jkunu taħt pressjoni min-naħa tal-attur;

4. B'referenza għall-paragrafu numru 4 tar-rikors ġuramentat l-esponent ma jistax jikkummenta peress li l-paragrafu huwa nkomplet u ma hemmx ċifri indikati;

5. Kwantu għall-ammonti msemmija fil-paragrafu numru 5 tad-dikjarazzjoni attriċi, dawn mill-ġdid huma figuri li diġa' jikkomprendu l-imghax maħdum illeċitament mill-attur, u għalhekk huma figuri gonfjati u illeċiti li ma jistgħux jintalbu mingħand l-esponenti u li fuqhom lanqas seta' jiddekorri imghax ulterjuri;

6. L-esponenti assolutament ma jaqblux mal-figuri ċitati f'paragrafu 6 tar-rikors ġuramentat anzi jsostnu li xejn aktar ma huwa dovut lill-attur peress li l-esponenti ħallas lura l-kapital kollu li attwalment kien issellef flimkien mal-imghax kollu li ddekorra fuqu, anzi l-esponenti ħallsu aktar minn dak li suppost ħallsu skont il-liġi u għalhekk qieghdin kontestwalment jintavolaw ukoll kontrotalba li permezz tagħha qed jitolbu r-rifużjoni lura lilhom tal-pagament hekk eċċessivament magħmul;

7. Fir-rigward tal-paragrafi 7 u 8 tad-dikjarazzjoni attiċi, dawn huma fattwalment korretti in kwantu x'tip ta' proċeduri ġudizzjarji saru u l-eżitu tal-kawża numru 181/13AF, iżda jonqsu konvenjentement li jsemmu li r-raġuni għalfejn il-Qorti f'dik il-kawża ordnat is-sospensjoni tal-esekuzzjoni tal-kambjala kienet proprju minħabba li l-attur innifsu kien ammetta li huwa kien qieghed jitlob imghax b'rati oghla minn dawk permissibbli mil-liġi, tant li dik il-Qorti fis-sentenza tad-9 ta' Novembru 2017 tenniet illi 'l-ammont mitlub minnu [i.e. l-attur] u li dwaru tirreferi l-kambjala mertu ta' dawn il-proċeduri, tikkontjeni wkoll ammont ta' imghax bl-użura', u għalhekk ma jistax l-attur jitlob somom li ma għandux dritt għalihom bil-liġi anzi li huma maħduma bl-użura u bi ksur tal-prinċipji ta' ordni pubbliku.

Eċċepew illi:

1. L-ammonti mitluba m'humiex dovuti, la bħala kapital u lanqas bħala imghax;

2. Il-kambjala in kwistjoni hija nulla u invalida billi tirrifletti ammonti gonfjati bl-użura u imghaxijiet fuq imghaxijiet oltre rati ta' imghax oghla minn dawk permissibbli mil-liġi u imghaxijiet ikkalkolati b'metodi lleċiti;

3. L-eċċipjenti ma humiex debituri tal-attur u issa ilhom is-snin li ħallsu kull dejn li kellhom mal-attur;

4. Fi kwalsijasi każ u mingħajr preġudizzju għas-suespost, l-attur jeħtieġlu jgħib prova tal-allegat self u ta' kif wasal għall-ammonti mitluba minnu;

5. Fi kwalsijasi każ u mingħajr preġudizzju għas-suespost fi kwalsijasi każ l-ammont mitlub huwa eċċessiv;

6. Fi kwalsijasi każ u mingħajr preġudizzju għas-suespost l-attur ma kienx u ma hux liċenzjat bħala bank jew istituzzjoni finanzjarja oħra li tislef il-flus u ma setax jippresta s-self bil-mod u fil-munita li huwa ippresta bihom u għalhekk is-self kien wieħed irritwali;

Rat il-Kontrotalba tal-intimati li permezz tagħha wara li ppremettew illi:

Kienu rċevew b'titolu ta' self mingħand l-attur rikonvenzjonat il-Kaptan Stojsic Branislav l-ekwivalenti ta' tnejn u sebghin elf seba' mija u tlieta u erbgħin ewro u sittin ċenteżmu (€72,743.60) u dan fuq perjodu bejn 1-2000 u 1-2001;

Għamlu diversi pagamenti lill-imsemmi Kaptan Stojsic Branislav biex iħallsu lura l-flus mislufa lilhom kif fuq ingħad, liema pagamenti flimkien jammontaw għal mija u disgħa u sittin elf ħames mija u sitt ewro u disgħa u disgħin ċenteżmu (€169,506.99);

Għalhekk is-somma mħallsa lill-Kaptan Stojsic tammonta għal aktar mid-doppju tal-ammont oriġinarjament u kumplessivament misluf lill-esponenti;

Peress li l-imghax li jiddekorri fuq somma mislufa ma jistax jeccedi l-kapital, jirrizulta evidenti li l-esponenti ghamlu *overpayment* u, addirittura hallsu lill-istess Stojsic aktar minn dak dovut lilu skont il-ligi;

Fit-22 ta' Ottubru 2008 l-esponenti kienu hallsu lura l-kapital kollu inkluz l-imghaxijiet bit-8% li kienu ddekorrew sa dakinhar;

Hallsu disgha u hamsin elf mitejn u sebgħa u sebgħin ewro (€59,277) in ecess meta wiehed jikkalkula l-pagamenti kollha magħmula lill-attur rikonvenzjonat;

B'hekk jirrizulta li l-attur rikonvenzjonat ircieva pagament indebitu u addirittura illecitu billi huwa kien qiegħed jesigi minghand l-esponenti l-hlas ta' imghaxijiet maħduma mhux skont il-ligi, anzi bl-użura, b'rati ta' imghax ogħla minn dawk permissibbli mil-ligi, bil-*compound interest*, u b'metodi ohra illeciti;

L-esponenti għalhekk qegħdin jiprocedu b'dawn it-talbiet rikonvenzjonali fejn qed jitolbu r-rifużjoni lilhom tal-ammont ta' disgha u hamsin elf mitejn u sebgħa u sebgħin ewro (€59,277) imħallas indebitament lill-attur rikonvenzjonat u ricevut illecitament minnu, bl-imghax.

Talbu lill-Qorti sabiex:

1. Tiddikjara li l-esponenti konjuġi Degiorgio (intimati rikonvenzjonanti) kienu ssellfu minghand l-attur rikonvenzjonat l-ekwivalenti tas-somma totali ta' tnejn u sebgħin elf seba' mija u tlieta u erbghin ewro u sittin centezmu (€72,743.60);
2. Tiddikjara li l-intimati rikonvenzjonanti hallsu lura lill-istess attur rikonvenzjonat total ta' mija u disgha u sittin elf hames mija u sitt ewro u disgha u disghin centezmu (€169,506.99);
3. Tiddikjara illi, mill-ammont ta' €169,506.99 li l-intimati rikonvenzjonanti hallsu lill-attur rikonvenzjonat, l-ammont ta' disgha u hamsin elf mitejn u sebgħa u sebgħin ewro (€59,277) jikkostitwixxi hlas ecessiv u indebitu u/jew hlas mitlub illecitament mil-attur rikonvenzjonat.

4. Tiddikjara għalhekk illi l-attur rikonvenjonat irċieva pagament eċċessiv, indebitu u/jew illeċitu mingħand l-intimati rikonvenjonanti ta' disgħa u ħamsin elf mitejn u sebgha u sebghin ewro (€59,277);
5. Tordna lill-attur rikonvenjonanti jirrifondi lill-intimat rikonvenjonanti s-somma ta' disgħa u ħamsin elf mitejn u sebgha u sebghin ewro (€59,277) bl-imghax mit-22 ta' Ottubru 2008 (data li fiha sehh il-pagament eċċessiv) sad-data tar-rifuzjoni effettiva:

Rat ir-Risposta Ġuramentata tal-attur għall-Kontrotalba li permezz tagħha eċċepixxa illi :

1. Mhux minnu illi s-somma mislufa lil Philip Degiorgio u Marthese Degiorgio mill-attur f'din il-kawża kienet biss dik ta' €72,743.60 bhal ma jittentaw jgħidu fl-ewwel talba rikonvenzjonali tagħhom, iżda din is-somma kienet ferm ikbar;
2. Lanqas ma huwa assolutament minnu li kien hemm il-ħlas ta' eċċessiv jew ta' indebitu jew b'xi mod ta' xi illeċitu minn Philip Degiorgio u Marthese Degiorgio lill-esponenti;
3. M'hemm assolutament l-ebda ammont li għandu jithallas mill-esponenti lill-intimati rikonvenzjonanti.
4. Jekk xejn huma l-intimati rikonvenzjonanti li għandhom jhallsu lill-esponenti u dan skont ma hu indikat fl-ewwel u t-tieni talbiet tiegħu.

Rat l-atti kollha tal-kawża.

Rat in-nota ta' sottomissjonijiet tal-konvenuti u semgħet it-trattazzjoni bil-fomm aħharija tal-abbli avukati difensuri tal-partijiet.

Ikkunsidrat:

Permezz ta' din il-kawża l-attur qiegħed jitlob ħlas ta' €156,546 skont kambjala datata 22 t'Ottubru 2008 flimkien mal-imghaxijiet ulterjuri. Skont il-pretenzjoni fir-Rikors Ġuramentat, il-kambjala tirrapreżenta bilanċ ta' ammont ta' flus misluf f'sitt okkażjonijiet bejn Mejju 2000 u Marzu tas-sena 2002. Il-konvenuti jilqgħu għat-talba tal-attur billi jallegaw li diga' ħallsuh l-ammonti kollha mislufa, inkluż imghax bl-użura, u għalhekk m'għandhom jagħtuh xejn; anzi, tawh €169,506.99 u permezz tal-kontro-talba qegħdin jitolbu €59,277 li ħallsu żejda. Skonthom l-ammonti ta' self saru bejn is-snin 2000 u 2001.

Mhux ikkontestat li għall-ewwel l-attur kien iżomm imghax bi 12% u mbagħad bl-10% sakemm eventwalment niżel għal 8%. Skont il-konvenuti r-rata tal-imghax kienet 12% mill-04.02.2000; 10% sal-15.04.2004; 8% mill-15.04.2004 'il quddiem. Skonthom, fit-22.10.2008 kien imħallas il-kapital kollu flimkien mal-8% imghax.¹ Allegatament ħallsu wkoll imghax fuq l-imghax. Il-konvenuti esebew kontijiet bankarji kif ukoll tellgħu rappreżentanti tal-banek li kkorroboraw il-lista ta' depożiti bankarji u *bank drafts* li kienu għamli favur l-attur. Izda allegatament għamli wkoll xi ħlasijiet fi flus kontanti u ta' dawn ma ġiebu l-ebda riċevuta.

Jirriżulta li l-kambjala tirrapreżenta kemm ammont ta' kapital kif ukoll imghaxijiet, inkluż mgħaxijiet użurarji.

Il-partijiet ma jaqblux dwar kemm kien it-total tal-ammont misluf. Filwaqt li l-attur jallega li silef l-ekwivalenti ta' DM300,000, il-konvenuti jsostnu li l-ammont kien ekwivalenti għal €72,743.60 (Lm31,228.83 jew DM100,000).

Għalhekk jirriżulta li l-partijiet la jaqblu dwar kemm kien il-kapital misluf u l-anqas kemm tħallas minnu. Bħala kreditur, imiss lill-attur li jipprova l-ħolqien tad-debitu; li dan id-debitu għadu dovut; u li d-debitur baqa' inadempjenti fil-

¹ Rendikont tal-attur a fol 165.

h̄las. Hu biss meta tiġi mwettqa u sodisfatta din il-prova illi mbagħad il-piż tal-prova jdur fuq il-konvenut li jallega l-h̄las. Dan skont il-prinċipju li kulhadd għandu jipprova l-allegazzjonijiet tiegħu:

“*Qua* kreditrici, l-attriċi hi fid-dmir li tipprova li jeżisti debitu, li dan id-debitu għadu dovut, u li d-debitriċi tagħha baqgħet inadempjenti fil-h̄las. Hu biss meta tiġi realizzata u sodisfatta din il-prova illi mbagħad l-oneru jisposta fuq il-konvenuti debituri li jallegaw il-pagament. Dan il-prinċipju għandu l-fondament tiegħu fuq il-baži li kulhadd għandu jipprova l-allegazzjonijiet tiegħu. Kif deċiż, ‘fil-każ ta’ konflitt serju bejn il-kontendenti fuq il-provi nkombenti rispettivament lilhom, cioè`, l-attur l-esiġibilita` u l-konvenut is-soluzzjoni tad-debitu, in-nuqqas tat-tieni ma tikkolmax il-lakuna probatizja tal-ewwel u jibqa’ dejjem jimpera l-prinċipju *actore non probante reus absolvitur* - **Manuel Zerafa -vs- Nazzareno Muscat Scerri**, Qorti Civili, Prim' Awla, per Imħ. Maurice Caruana Curran, 27 ta' Mejju 1970”.²

Is-self sar fuq l-idejn – *brevi manu* - u għalhekk m'hemm l-ebda skrittura li tista' sservi bħala prova diretta tiegħu. Il-prova l-iktar sostanzjali li jgħib l-attur hi l-kambjala datata 22.10.2008 fis-somma ta' €156,546 u li kellha timmatura fil-31.12.2009. Quddiem din il-Qorti, diversament ippreseduta, u fi proċedura li fetah biex il-kambjala tiġi reża esegwibbli (Rikors Nru. 181/2013), l-attur ammetta li fuq is-self huwa żamm imgħax fuq l-imgħax, u li effettivament il-kambjala in kwistjoni kienet għal ammonti li jinkludu mhux biss il-kapital imma wkoll l-imgħax maħdum fl-użura u kumulat. F'dik il-proċedura, b'deċiżjoni tad-9 ta' Novembru 2017 il-Qorti ċaħdet it-talba tal-kaptan. Għalhekk issa jinkombi lill-attur li jgħib prova tad-dejn allegatament dovut lilu, u rappreżentat fl-istess kambjala. L-attur irid jiġġustifika l-ammont muri fiha,

² Taliana Carmen v Vassallo Cesareo Leonard 03.11.2004 Qorti tal-Appell (Inferjuri) per Onor. Imħallef Philip Sciberras.

għax altrimenti tista' tkun obbligazzjoni mingħajr kawża. Kambjala ma toħloq qatt novazzjoni tal-obbligazzjoni precedenti.³

L-attur ma għabx prova li huwa originarjament silef is-somma ta' DM300,000. Stqarr li thallas parti mill-ammont dovut fil-kambjala tat-22.10.2008 iżda li ma kienx jaf kemm.⁴ Ipproduċa rapport u kontegġi minn *accountant* li fil-kontroeżami ammetta li qagħad fuq dak li qallu l-kaptan u li ma kellux dokumentazzjoni oħra għajr id-dokumenti tal-kambjali, u li ma hax konjizzjoni tal-pagamenti kollha li għamli l-konvenuti. Il-Qorti tinnota li f'partijiet mix-xhieda tiegħu, l-*accountant* ikkontradixxa ruħu u saħansitra ppreżenta affidavit ulterjuri sabiex jikkoreġi ruħu. Barra minn hekk, mill-istess kontegġi tiegħu jirriżulta li l-imghax eċċeda l-kapital (*ultra duplum*).

Għajr il-kelma tiegħu stess, l-attur ma gieb l-ebda prova bil-miktub tat-total tal-flus avanzati minnu lill-konvenuti f'diversi okkazonijiet. Ikkontro-eżaminat, irrifjuta li jagħti informazzjoni dwar minn fejn u kif gab dawn il-flus u għalhekk lanqas forna lill-Qorti imqar provi indiretti u indizjarji, bħal żbanki ta' ammonti minn xi istituzzjoni bankarja.

Għalhekk l-attur a rnexxilux jipprova la kemm kien it-total tal-ammont misluf u lanqas li għadu dovut. Stabbilit dan, għall-fini tat-talbiet tal-attur, il-konvenuti ma kellhom għalfejn iressqu l-ebda prova la dwar l-entita` tas-somom mislufa, la tal-imghax, u lanqas tal-pagamenti li għamli.

Permezz tal-kontro-talba, l-atturi jallegaw li hallsu ż-żejjed. Kuntrarjament għall-qagħda tagħhom bħala konvenuti għat-talbiet tal-attur, fil-kontrotalba huma atturi u allura għandhom il-piż li jippruvaw li hallsu żejjed u kemm.

³ Antonio Portelli v Daniele Schembri Qorti tal-Kummerċ (Onor. Imh. William Harding) Vol XXIX.iii.80 (sena 1935)

⁴ L-attur in kontro-eżami waqt is-seduta tad-29 t'Ottubru 2019 a fol 123.

Għalhekk għal dan il-fini il-folja tinqaleb u jmiss lilhom li jgħibu l-prova ta' kemm kien l-ammont totali lilhom misluf u l-ammont li ħallsu lill-attur.

Il-konvenuti xehdu⁵ li s-self sar b'dawn l-ammonti fl-ordni kronologiku li ġej:

04.02.2000	DM100,000 (Lm20,866)
31.01.2001	DM10,000 (Lm2,062.83)
31.01.2001	US\$10,000 (Lm4,300)
31.01.2001	Lm4,000

Total: Lm31,228.83 (€72,743.60)

Skonthom, prova tal-ewwel pagament hija l-kambjala ta' DM100,000 li fotokopja informi tagħha giet esebita, datata 4 ta' Frar 2000 kif ukoll ċekk datat 04.05.2000 għal Lm20,866.⁶ Issa l-partijiet jaqblu li bejniethom kien hemm din is-sistema: kull meta kien isir self, il-konvenuti johorġu kambjala kif ukoll ċekk favur l-attur għal ammont ekwivalenti. Hekk ukoll kull meta jkun dovut imgħax. Kull darba li jkun hemm bdil fl-ammont dovut, il-kambjala u ċ-ċekk kienu jiġu ritornati mill-attur lill-konvenuti, u jinħarġu kambjala u ċekk godda rappreżentanti l-bilanċ il-ġdid. Fil-fatt skont il-konvenuti l-attur mhux dejjem irritorna l-kambjali, u ġieli minflok tahom lhom lura qattagħhom fil-preżenza tagħhom. Fir-rikors promotur tiegħu l-attur ukoll jallega li l-kambjali kienu jiġu distrutti. Il-prattika ta' bejniethom kienet li apparti l-konvenuti, l-attur ukoll jiffirma l-kambjala, anke jekk skont il-liġi mhux marbut jagħmel dan. Il-kambjala tal-4 ta' Frar 2000 iżda ma kinitx iffirmata mill-attur, u tinstab fil-pussess tal-konvenuti. Waqt it-trattazzjoni finali bil-fomm, l-abbli avukat difensur tal-attur jitfa' dubju fuq il-veracità tal-kambjala, billi jišhaq fuq din iċ-ċirkostanza, kif ukoll fuq iċ-ċirkostanza l-oħra

⁵ Fol 346D, u affidavit a fol 159.

⁶ Fol 161.

li l-konvenuti pproduċew din il-kambjala iżda konvenjentement mhux ukoll il-kambjali l-oħrajn; u jallega li din setgħet għet magħmula fi kwalunkwe żmien mill-konvenuti. Għal dan, l-abbli avukat difensur tal-konvenuti rreplikat li l-kambjala, esibita fl-original tagħha, tidher magħmula fuq karta antika u għalhekk ma jirrizultax li għet iffabrikata mill-konvenuti apposta għal din il-kawża.

Il-kambjala tal-4 ta' Frar 2000, għall-fini ta' prova fil-kawża preżenti, huwa strument unilaterali, rilaxxjat mill-konvenuti, u fil-pussess tal-istess konvenuti li ħarġuh. Filwaqt li bħala kitba hija ammissibbli bħala prova tal-fatti miġjuba fil-kawża (Art. 632(2)) Proc. Ċiv.), mhix waħda mid-dokumenti li, permezz ta' preżunzjoni maħluqa mil-liġi, jippruvaw dak li jkun fihom, salv prova kuntrarja (Art. 627 u Art. 629 Proc. Ċiv.). Il-konvenuti għalhekk iridu jippruvaw (i) l-awtenticità tal-kambjala *de quo* kif ukoll (ii) l-prova tal-kontenut tagħha. Huwa minnu li bħala ammissjoni (f'dan il-każ ta' dejn) kontra min ħariġha, jista' jingħad li hemm prova tal-kontenut tagħha. Iżda dak illi qegħdin jittentaw jippruvaw il-konvenuti mhuwiex li kellhom dan id-dejn, imma li kellhom, f'dik id-data partikolari, dan id-dejn biss. Prova li ma jistgħux jagħmlu permezz tal-kambjala, anke jekk din titqies bħala dokument ġenwin.

Skont il-konvenuti, ħallsu lura €169,506.99 f'diversi pagamenti, u f'diversi modi - kontanti, depożiti bankarji jew bank drafts bejn is-sena 2001 u 2012, €77,053.59 f'depożiti bankarji jew bank drafts u €92,506.99 fi flus kontanti.⁷ Ma pproduċewx dokumentazzjoni rigward il-flus kontanti.

⁷ Skont kif muri f'Dok PGD4 a fol 164 esibit mill-attur.

Għalhekk jirriżulta li l-konvenuti pproduċew provi ċerti dwar parti mill-ammont li ħallsu lura⁸, iżda mhux dwar l-ammont kollu. Ma ppruvawx b'mod ċert kemm kien l-ammont misluf. Dwar dan il-Qorti għandha l-kelma tagħhom biss. Barra minn hekk, hija sprovvista minn provi sekondarji bħal kambjali u ċekkijiet relattivi, għajr dawk il-waħdiet esibiti. Għalhekk ma tistax tagħmel l-eżerċizzju matematiku li tnaqqas l-ammont imħallas bl-ammont (allegatament inferjuri) misluf.

Għalhekk lanqas il-kontrotalba ma tista' tigi milqugħa.

Decide:

Għal dawn il-motivi l-Qorti:

- (1) tiċhad it-talbiet tal-attur.
- (2) tiċhad il-kontro-talbiet tal-konvenuti.

Spejjeż tar-Rikors Guramentat a kariku tal-attur; spejjeż tal-kontro-talbiet a spejjeż tal-konvenuti.

Moqrija.

ONOR. IMĦALLEF

GRAZIO MERCIECA

⁸ Ara b'mod partikolari dokumenti esibiti a fol 201 et seq.